

JĀ!

DEMOKRĀTIJAS STIPRINĀŠANA SKOLĀ

DEMOKRĀTIJĀ!

BITES, TĀPAT KĀ MĒS, DZĪVO VIENOTĀ ĢIMENĒ – BIŠU SAIMĒ. MĒS ESAM NOZĪMĪGI, VARAM VEIDOT LABĀKU VALSTI, EIROPU UN PASAULI.

IDEJU STROPS

JĀ!

INFORMĒ, IESAISTA, IEDVESMO
UN ATBALSTA PEDAGOGUS

4/2021

"Ideju strops" top projektā "DemokrātiJĀ". Projekta mērķis ir stiprināt demokrātijas kultūru Latvijas skolās. Ikvienu izglītības procesā iesaistītā JĀ! demokrātiskai un cieņpilnai apziņai, stājai un saziņai klasē, skolā, pilsētā, valstī ir mūsu nākotnes pamats. Saki arī savu JĀ!

Projektu "DemokrātiJĀ" finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds". Projektu īsteno biedrība "Eiropas Kustība Latvijā" sadarbībā ar Fondu atvērtai sabiedrībai "DOTS".

AKTUALITĀTES

1.

DEMOKRĀTIJĀ!

DEMOKRĀTIJAS NEDĒĻA

No 1. līdz 9. maijam aicinām atzīmēt **Demokrātijas nedēļu!** 1. maijs – demokrātiskas valsts pārvaldes iedibināšana Sātversmē, 4. maijs – neatkarības atjaunošana un 9. maijs – neatkarīga, demokrātiska Latvija Eiropas Savienībā. Ar Demokrātijas nedēļā plānotajiem pasākumiem aicinām iepazīties "Facebook" profilā *Demokrātija skolā*.

2.

"Ideju banka" – iesaki, kā stiprināt demokrātijas kultūru skolā!

Demokrātijas kultūra skolā izpaužas VISU izglītības procesā iesaistīto vēlmē un spējā aktīvi līdzdarboties procesos, kas viņus ietekmē. Demokrātijas kultūras atslēgas vārdi ir *sadarbība, līdzatbildība, kolektīvi lēmumi*. Vai skolēni, skolotāji, vecāki var ietekmēt būtiskus lēmumus skolā? Kādi līdzdalības mehānismi darbojas?

Ja tev ir ideja, kā stiprināt demokrātijas kultūru skolā, iesniedz to "*Ideju bankā*"

iesniegtā ideja ir Tavs DemokrātiJĀ Latvijas skolās!

3.

Diskusija ar improvizācijas elementiem "*Vai gribam un protam uzņemties iniciatīvas?*", "*Iedzīvotāju līdzdalība un pilsoniskā sabiedrība*", kā arī Demokrātijas nedēļas pasākumi. Organizē biedrība "Mediācijas telpa". [Sīkāka informācija un pieteikšanās.](#)

4.

Pasākumu **cikls jauniešiem "Ar Eiropys tvierīni Latgolā"** 23. un 30. aprīlī. Veltīts jauniešu uzņēmējdarbībai un nodarbinātībai. [Sīkāka informācija un pieteikšanās.](#)

NODERĪGI RESURSI

Šajā "Ideju stropā" esam apkopojuši izziņas un metodiskos materiālus, kas noderēs mācību procesā, iepazīstot un izprotot demokrātiskas sabiedrības vērtības un principus. Tēmas, kas skar plašu sabiedrību, politisko iekārtu, sabiedrības vērtības, bieži izraisa pretrunīgus viedokļus, tāpēc tās mēdz saukt par **strīdīgām tēmām**.

Deviņi argumenti PAR strīdīgu tēmu mācīšanu

1. _____

Strīdīgas tēmas sabiedrībai ir ļoti svarīgas, tāpēc to aplūkošana ir jāietver katra jaunieša sociālajā un politiskajā izglītošanā.

2. _____

Debatēšana par strīdīgām tēmām ir daļa no demokrātiskā procesa, jo tādā veidā jaunieši attīsta dažas būtiskākās pilsoniskās kompetences, piemēram, atvērtību, zinātkāri, vēlmi izprast nezināmo, iecietību, kā arī prasmes demokrātiski debatēt un miermīlīgi atrisināt konfliktus.

3. _____

Lietojot modernās komunikācijas tehnoloģijas, jaunieši katru dienu saņem lielu daudzumu informācijas par strīdīgām tēmām, tāpēc ir jāpalīdz viņiem to apjaust un analizēt.

4. _____

Bieži vien plašsaziņas līdzekļos strīdīgas tēmas tiek atspoguļotas neobjektīvi un maldinoši, tāpēc, ja nav pieejama palīdzība citur, tad skolas pienākums ir nodrošināt, ka jaunieši gūst līdzsvarotu izpratni par tēmām, kas var būtiski ietekmēt viņu dzīvi.

5. _____

Katru dienu rodas jaunas pretrunas – savlaicīgi iemācoties vērtēt strīdīgas tēmas, jaunieši labāk spēs pievērsties šim jautājumam arī nākotnē.

6. _____

Lai pārrunātu strīdīgas tēmas, ir vajadzīgas kritiskās domāšanas un analītiskās prasmes – tas palīdz jauniešiem iemācīties izvērtēt pierādījumus, konstatēt neobjektivitāti un pieņemt spriedumus, ņemot vērā cēloņus un balstoties uz pierādījumiem.

7. _____

Pievēršoties strīdīgām tēmām, var veicināt jauniešu personisko un emocionālo attīstību – tas ļauj viņiem izprast savas emocijas un noteikt savu vērtību skalu, kļūt par cītīgākiem skolēniem un pārliecinātākām personībām.

8. _____

Mācīt par strīdīgām tēmām nozīmē mācīt par reālām, aktuālām tēmām – tas palīdz iedzīvināt pilsonisko un cilvēktiesību izglītību.

9. _____

Bieži vien skolēni paši izrāda vēlmi runāt par strīdīgām tēmām neatkarīgi no mācību stundas temata, tāpēc skolotājam ieteicams jau iepriekš sagatavoties tam, kā reaģēt šādos gadījumos, nevis atbildēt aptuveni.

Sīkāk materiālā "[Kā mācīt strīdīgas tēmas](#)".

Skolotājs kā diskusijas vadītājs

Neitrāls vadītājs – lai īstenotu šādu taktiku, skolotājs nekādā gadījumā nedrīkst paust savu viedokli vai izteikt apgalvojumus, jo viņa uzdevums ir tikai veicināt diskusiju. Dažkārt var būt grūti savaldīties, īpaši gadījumā, ja tiek pausti uz nepareizu informāciju balstīti uzskati. Turklāt dažreiz ar šādu pieeju var pat nostiprināt pastāvošo attieksmi un aizspriedumus. Ir izskanējis arī viedoklis, ka šādā veidā var rasties šaubas par ticamību skolotājam klasē.

Līdzsvarota pieeja – lai īstenotu šādu taktiku, skolotājam pēc iespējas pārliecinošāk ir jāiepazīstina skolēni ar dažādiem viedokļiem kādā jautājumā, neatklājot pašam savus uzskatus. Lai gan šāda pieeja parāda, ka nevienam jautājumam nav tikai divas dimensijas, turklāt iepazīstina skolēnus ar idejām un argumentiem, ko tie citādi neapjaustu, šī pieeja tomēr var radīt priekšstatu, ka visi viedokļi ir vienlīdz pamatoti un balstās uz pierādījumiem. Turklāt šādā gadījumā, iespējams, ir jāļauj paust arī ļoti radikālu nostāju, kas var nostiprināt valdošos aizspriedumus.

Sātana advokāts – lai īstenotu šādu taktiku, skolotājam ir apzināti jāatbalsta viedoklis, kas ir pretrunā skolēnu paustajam. Lai gan šādā veidā var nodrošināt, ka tiek pausti un nopietni uzklausi dažādi viedokļi, skolēniem var rasties kļūdaini priekšstats, ka skolotājs atbalsta kādu šādi pausto nostāju. Turklāt, ja kādu nostāju pamato kā īpaši labu, arī tas var nostiprināt valdošos aizspriedumus.

Atklāta saistība – lai īstenotu šo taktiku, skolotājam kāda jautājuma apspriešanas brīdī ir jāatklāj savi uzskati. Lai gan šādā veidā skolēni uzzina un ņem vērā skolotāja aizspriedumus, kā arī iemācās reaģēt strīdīgu tēmu iztirzāšanā, pastāv risks, ka skolēni konkrēto uzskatu pieņems tāpēc vien, ka tas ir viņu skolotāja uzskats.

Sabiedrotais – lai īstenotu šo taktiku, skolotājam ir jānostājas atsevišķa skolēna vai skolēnu grupas pusē. Lai gan šādā veidā vājākie skolēni vai sociāli atstumtu skolēnu grupa iegūst balsi un uzzina, kā iespējams pamatot un izstrādāt argumentus, pastāv risks, ka pārējiem skolēniem radīsies priekšstats, ka skolotājs izmanto šo grupu, lai popularizētu savu viedokli, vai uzskatīs šo situāciju par favorītisma gadījumu.

Oficiālā nostāja – lai īstenotu šo taktiku, skolotājam ir jāpopularizē valsts iestāžu nostāja. Šādā veidā mācību procesam tiek piešķirta likumīga dimensija, un skolotājs tiek pasargāts no valsts iestāžu apvainojumiem, tomēr, ja skolotāja uzskati atšķiras, viņš var justies kompromitēts, kā rezultātā skolēniem var rasties priekšstats, ka diskusijām nav nozīmes, jo svarīgs ir tikai viens viedoklis.

Kā mācīt strīdīgas tēmas, uzziniet [šeit](#).

Kā sarunāties, pamatot savu viedokli, debatēt?

Debašu kluba rokasgrāmata [šeit](#).

Debates ir būtisks demokrātijas attīstības un atvērtas sabiedrības rīks. Debatēs tiek pilnveidotas argumentācijas prasmes, tolerance pret dažādiem uzskatiem un paškontrolē. Debates ir veids, kā apspriest svarīgus jautājumus bez apvainojumiem, personīgiem aizspriedumiem un emocijām.

Kas ir demokrātija?

“Mēs demokrātijā” [šeit](#).

Izziņas materiālā demokrātija tiek analizēta kā tiesību sistēma, kā valdīšanas forma un kā atbildīgu pilsoņu pašorganizēšanās. Materiāls noderēs pedagogu tālākizglītībai, kā arī vidusskolas skolēniem.

Kā sākt domāt un runāt par sarežģīto?

“Domātprieks” ir integrēts mācību metodiskais līdzeklis, kurš palīdzēs kvalitatīvas domāšanas attīstības, saskarsmes prasmi un sevis izziņāšanas veicināšanai pamatskolā (10–13 gadu vecumā) sešu dažādu mācību priekšmetu stundās. Dabaszinības, vēsture, valoda, vizuālā māksla, matemātika un mūzika grāmatā tiek saistītas ar filosofisku jautājumu un metodes palīdzību.

“Cēloņi un sekas” [šeit](#).

“Daļa un veselums” [šeit](#).

“Esošais un neesošais” [šeit](#).

“Laiks un telpa” [šeit](#).

“Vērtības” [šeit](#).

JĀ!

LĪGA STAFECKA

MĒS DEMOKRĀTIJĀ

UZDEVUMI

Katrā "Ideju stropā" tiek piedāvāti praktiski uzdevumi darbam klasē, kas ļauj iepazīt arī kādu Latvijas nevalstisko organizāciju. Šoreiz radošā veidā ar jums iepazīstas un uzdevumus par demokrātiju piedāvā **biedrība "Eiropas Kustība Latvijā"**. Sīkāk par biedrību www.eiropaskustiba.lv, kā arī Facebook Eiropas Kustība Latvijā. Nestāvi malā – pievienojies mums!

1. uzdevums

10 lietvārdi, kas raksturo mūs – biedrību "Eiropas Kustība Latvijā". Kādi lietvārdi raksturo tevi, tavu klasi, skolu? Izvēlies, par ko raksti un apvelc atbilstošo ikonu (par sevi , par klasi , par skolu)!

Latvija – mēs pilnveidojam Latvijas sabiedrības izpratni par Eiropas Savienību, demokrātiju, līdždalību.

Eiropa – mēs stiprinām Latvijas dalību un sabiedrības interešu pārstāvību Eiropas Savienībā.

Gudrība – mēs zinām, ka pirmais solis ceļā uz gudru sabiedrību ir informēta sabiedrība.

Pieredze – mūsu valdē un komandā ir viedokļu līderi, nozares eksperti ar gadu gaitā uzkrātu pieredzi.

Lāpsta – mēs esam centīgi un "rokam dziļumā", izprotot cēloņus, kas ļauj mainīt situāciju vietējā kopienā, valstī, Eiropā.

Izglītība – mēs radām un īstenojam aktivitātes, lai atbalstītu, radītu zinātkāri un motivētu politiķus, pedagogus, jauniešus, pensionārus un citus aktīvai līdzdalībai un rīcībai.

Lupa – mēs nebaidāmies uzdot neērtus jautājumus, lai nodrošinātu procesu caurskatāmību.

DemokrātiJĀ – mēs sakām pārliecinošu JĀ demokrātiskai sabiedrībai un līdzveidojam to.

Aktivitāte – mēs esam enerģiski un īstenojam ietekmīgus projektus.

Sadarbība – mēs sadarbojamies, jo kopā ar jums varam paveikt vairāk.

10 darbības vārdi, kas raksturo biedrību "Eiropas Kustība Latvijā". Kādi ir tavi, tavas klases, skolas darbības vārdi?

#Būt
#Darīt
#Domāt
#Atbalstīt
#Aizstāvēt
#Stiprināt
#Veidot
#Ieinteresēt
#Skaidrot
#Reaģēt

Biedrībai "Eiropas Kustība Latvijā" nozīmīgie skaitļi. Kādi ir tavi, tavas klases, skolas nozīmīgākie skaitļi?

1997. gads – tiek dibināta biedrība "Eiropas Kustība Latvijā".

1998. gads – aizsākām tradīciju godināt Gada Eiropas cilvēku Latvijā, katru gadu organizējot plašu sabiedrisku balsojumu.

724 – biedru skaits.

80 000 – iedzīvotāju skaits, kurus katru gadu tieši iesaistām informatīvās, izziņas un tālākizglītības aktivitātēs.

Stāstījuma teikums par biedrību "Eiropas Kustība Latvijā". Raksti par sevi, savu klasi, skolu!

Biedrība "Eiropas Kustība Latvijā" ir viena no lielākajām un ietekmīgākajām nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas politikas un pilsoniskās izglītības jomā.

Jautājuma teikums par biedrību "Eiropas Kustība Latvijā". Raksti jautājumu par sevi, savu klasi, skolu!

Vai ikviens Latvijas iedzīvotājs zina un izprot, kādas ir pilsoņa iespējas un pienākumi demokrātiskā valstī?

Jautā biedrība "Eiropas Kustība Latvijā". Raksti savu jautājumu pats par sevi, klasi vai skolu!

Jā, mēs apzināties mūsu darba nozīmību!

Biedrības "Eiropas Kustība Latvijā" vērtības ir demokrātija, brīvība, taisnīgums, atbildība, līdzdalība. Raksti savas, savas klases vai skolas vērtības!

2. uzdevums

Mēs dzīvojam demokrātijā. **Demokrātija ir gan politikas režīms**, kur augstākā vara pieder tautai (pilsoņu vairākumam), kas tieši vai ar vēlētu pārstāvju starpniecību izlemj svarīgākos valsts dzīves jautājumus, gan **rīcības princips** – katram sabiedrībā ir līdzīgas tiesības kāda uzdevuma realizēšanā. Demokrātisku vidi veido kopīgas vērtības un principi: taisnīgums, vienlīdzība, cieņa, atbildība, brīvība, tiesības, līdzdalība u.c.

Šo vērtību izpausme vai trūkums ir redzams ik uz soļa – kā mēs izturamies viens pret otru, kā sarunājamies, vai un kā uzklausām citu domas, vai visu idejas ir vienlīdz svarīgas.

Kuri vārdi, frāzes liecina par demokrātisku vidi? Lasi un izvērtē! Papildini sarakstu! Pārrunājiet paveikto klasē!

Frāze	Liecina par demokrātiju	Neliecina par demokrātiju	Komentārs
Kādas ir tavas domas?			
Vai tu piekrīti šim viedoklim?			
Es labprāt tevi uzklausu.			
Mans viedoklis ir svarīgākais.			
Tas ir normāli, ka mūsu domas atšķiras.			
Tavs viedoklis ir tikpat svarīgs kā mans.			
Es balsoju par šo ideju.			
Es nepiekrītu tavam viedoklim.			
Kā domā pārējie?			
Man ir ideja, kā uzlabot...			
Es tevi sodīšu, ja nerīkosies, kā es lieku.			
Es jūtu atbildību par šo lēmumu.			
Ir svarīgi noskaidrot visu domas.			
Būs tā, kā es teikšu.			
Pirms pieņemu lēmumu, es gribu zināt, izprast...			
Kāpēc tu šādi rīkojies?			
Taisnīgi būtu...			

3. uzdevums

Iepazīsti Latvijas Republikas Satversmē ietvertās cilvēka pamattiesības! Pieraksti jautājumus, kas tev rodas, lasot Satversmi, – veido savu *Satversmes dienasgrāmatu*! Izvēlies trīs jautājumus no Satversmes dienasgrāmatas, uz kuriem tu gribētu saņemt klasesbiedru atbildes, komentāru! Mainieties ar savām dienasgrāmatām klasē, atbildot, komentējot viens otra jautājumus! Turpini veidot Satversmes dienasgrāmatu, atbildot uz jautājumiem, rakstot jaunus, minot piemērus no dzīves par pamattiesību pārkāpumiem u.c.

Latvijas Republikas Satversme

VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības

(Nodaļa 15.10.1998. likuma redakcijā, kas stājās spēkā 06.11.1998.)

89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

91. Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

92. Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

93. Ikviens tiesības uz dzīvību aizsargā likums.

94. Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

95. Valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienam nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājojuma un korespondences neaizskaramību.

97. Ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

98. Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā. Latvijas pilsoni nevar izdot ārvalstīm, izņemot Saeimas apstiprinātajos starptautiskajos līgumos paredzētos gadījumus, ja ar izdošanu netiek pārkāptas Satversmē noteiktās cilvēka pamattiesības.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājās spēkā 21.10.2004.)

99. Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

100. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.

101. Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.

(23.09.2004. likuma redakcijā, kas stājās spēkā 21.10.2004.)

102. Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.

103. Valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību.

104. Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā.

(30.04.2002. likuma redakcijā, kas stājās spēkā 24.05.2002.)

105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

106. Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Piespiedu darbs ir aizliegts. Par piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu.

107. Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.

108. Strādājošajiem ir tiesības uz koplīgumu, kā arī tiesības streikot. Valsts aizsargā arodbiedrību brīvību.

109. Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

110. Valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

(15.12.2005. likuma redakcijā, kas stājās spēkā 17.01.2006.)

111. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.

112. Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatzglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.

113. Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.

114. Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

115. Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.

116. Personas tiesības, kas noteiktas [Satversmes](#) deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.

4. uzdevums

Apskati Eiropas Savienības vērtības! Kas tām kopīgs ar Satversmē noteiktajām? Savu atbildi veido, izvēloties vienu no piedāvātajiem modeļiem “Es agrāk domāju..., es tagad domāju...”, “Es saku/domāju/esmu pārliecināts... un to saku/domāju/esmu pārliecināts, jo...”, “Ir nozīme..., lai/jo/kad/kā/tādējādi...”, “Es redzu..., Es domāju..., Es pieņemu...”.

Sadalieties grupās pa trim: A, B, C. A sniedz savu atbildi, B pārstāsta, atkārto A teikto. A apstiprina vai noliedz, ka B viņa domu ir sapratis pareizi. Ja doma nav uztverta pareizi, atbilde jāatkārto. Tikai tad, kad A apstiprina atbildes pareizību, savu teikumu pasaka B. A to atkārto. C vēro procesu un noslēgumā izsaka savas domas par redzēto. Cik viegli mums ir ieklausīties otrā? Vai mēs izsakāmies skaidri? Vai cenšamies izprast otra teikto, vai cenšamies pēc iespējas ātrāk pateikt savas domas?

ES vērtības ir kopīgas visām dalībvalstīm, un tās sabiedrībai ir raksturīga integrācija, iecietība, taisnīgums, solidaritāte un nediskriminācija. Šīs vērtības ir daļa no Eiropas dzīvesveida.

Cieņa pret cilvēku

Cieņa pret cilvēku ir neaizskarama vērtība. Tā ir jāievēro un jāaizsargā, turklāt tajā faktiski sakņojas mūsu pamattiesības.

Brīvība

Pārvietošanās brīvība dod iedzīvotājiem tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties visā ES teritorijā. Personas brīvības (piemēram, privātās dzīves neaizskaramību, domas, reliģijas, pulcēšanās, vārda un informācijas brīvību) aizsargā ES Pamattiesību harta.

Demokrātija

Eiropas Savienības darbības pamatā ir pārstāvības demokrātija. Ja esat Eiropas pilsonis, tas nozīmē, ka jums ir arī politiskās tiesības. Visiem pilngadīgajiem ES pilsoņiem ir tiesības kandidēt un balsot Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Viņi drīkst kandidēt un balsot vai nu savā mītnes valstī, vai izcelsmes valstī.

Vienlīdzība

Vienlīdzība nozīmē to, ka visiem pilsoņiem likuma priekšā ir vienādas tiesības. Dzimumu vienlīdzības princips ir iestrādāts visās ES politikas jomās un ir Eiropas integrācijas pamatā. To piemēro visās jomās. Princips, ka par vienādu darbu jāsaņem vienāds atalgojums, tika iekļauts jau 1957. gada Līgumā. Lai gan nevienlīdzība joprojām pastāv, tās samazināšanā ES ir guvusi lielus panākumus.

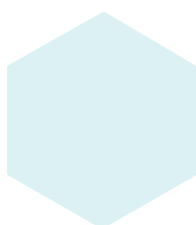
Tiesiskums

ES pamatā ir tiesiskums. Viss, ko ES dara, pamatojas uz tās dibināšanas līgumiem, par kuriem brīvprātīgi un demokrātiski ir vienojušās ES dalībvalstis. Tiesiskumu un likumību nodrošina neatkarīga tiesu vara. Dalībvalstis galīgo jurisdikciju ir piešķirušas Eiropas Savienības Tiesai, kuras spriedumi ir jāievēro visiem.

Cilvēktiesības

Cilvēktiesības aizsargā ES Pamattiesību harta. To vidū ir tiesības netikt diskriminētam dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ, tiesības uz personas datu aizsardzību un tiesības uz tiesas pieejamību.

Šie mērķi un vērtības ir ES pamatu pamats. Tie ir izklāstīti [Lisabonas līgumā](#) un [ES Pamattiesību hartā](#).

5. uzdevums

Lasi Imanta Ziedoņa epifānijas!

Padomā, kāds ir galvenais varonis, ko viņš vēlas, kā jūtas, par ko viņš domā. Zīmē galvenā varoņa portretu un attēlo viņa domas, šaubas, jautājumus! Zīmē savu portretu un raksti savas domas, šaubas, jautājumus par sabiedrību!

Es teicu, ka domāju tā un tā.

Viņš teica, ka citi tā nedomā.

Es teicu, ka tas tomēr jādara. Viņš teica, ka citiem nu gan tas nav jādara.

Es prasīju, kas tad darīs?

Viņš teica: ja kādi kaut ko dara, tas jau nenozīmē, ka citiem arī tā jādara.

Es teicu: kā tad būt? Darīt vienam pašam?

Viņš teica: citiem nav ko prasīt! Katrs dara savu, nav ko gaidīt no citiem.

Es teicu, ka tas taču cilvēku labā.

Viņš teica, ka citi arī esot cilvēki.

Es gribēju zināt, kas ir tie citi, ko viņi dara.

Viņš teica, ka gan jau citi paši zina, ko dara.

Es teicu: nu, lai tie citi dara, ko grib, es savu izdarīšu.

Viņš teica: citi arī nav muļķi.

Es sapratu, ka man tagad jājūtas vainīgam. Un es prasīju: vai kādam kas vajadzīgs? Vai no manis?

Viņš teica: tur jau tā lieta, ka citiem arī vajag.

Es prasīju: cik citiem vajag? Cik viņi grib? Cik? (Es tikai sapratu, ka no viņa citi nekā nedabūs. Tas jau nu ir skaidrs, ka no šitā cita citi nekā nedabūs.)

Mēs stāvējām divi vien, viens pret otru. Un kaut kur bija vēl kādi – citi.

Man uznāca bailes no citiem. Viņš savu bija panācis.

Un es atkal gribēju prasīt: vai daudz vajag? Cik tomēr? Cik?

JĀ!

Lasi, izvēlies, tavuprāt, svarīgākos vārdus un izveido vārdu mākonī! Izdomā tam virsrakstu! Salīdziniet un pārrunāriet vārdu mākoņus klasē!

Mēs aizbrauksim 11.48. Un nekad te vairs neatgriezīsimies. Šī vieta atņēma man laiku, atņēma man n+1 gadu. Un metodiski – pilienu pa pilienam, sekundi pa sekunde – atņēma man gribu. Šī vieta ir noburta. Te visi tikai piedalās. Te visi ir nolemti tikai piedalīties. "Tev ir tikai jāpiedalās," man teica. Un es piedalījos. Es piedalījos, dalījies un atkal piedalījos. Un, kad es atkal biju dalījies un piedalījies, es vienu dienu jutu, ka esmu pārdalījies. Pēc tam – ka esmu sadalījies. Kaut kas no manis bija atdalījies, kaut kas būtisks, kaut kas atdalījies, nodalījies, aizdalījies.

Un tad es lūdzos atpakaļ sevi pa daļiņai. Es teicu: "Es esmu piedalījies. Te kaut kur jābūt manai daļai." Bet neviens nezināja pateikt, kur ir mana daļa. Un neviens nezināja pateikt, kur ir viņa daļa. Visas daļiņas bija pazudušas, sadrupušas un aizplūdušas. Dalīšanās bija notikusi, bet nebija radusies ne jauna amēba, ne jauns cilvēks, ne jauns akmens, ne jauna mīlestība! Un tad es sapratu, ka tālāk piedalīties vairs nedrīkst.

Nevajag pie-dalīties, bet pie-vienoties.

Bet, pirms pievienoties, vajag piesevoties, nopatoties – un tikai tad. Un tikai tad sakopoties, nokopoties, caurkopoties. Savienoties, novienoties, caurvienoties.

Bet šī pilsēta ir noburta.

Šī pilsēta prasa tikai piedalīties, tikai piedrumstaltoties, tikai piesmidzināties. Papilināties. Paputekļoties. Padrumstaltoties, pamigloties, pasmidzināties.

Mēs aizbrauksim 11.48. Varbūt ir kāda pilsēta, kur prasa vairāk.

6. uzdevums

Darbs pāros. Demokrātija sastopama arī dabā. Iztēlojieties cilvēku sabiedrību kā dzīvnieku valsti! Uzzīmējiet to! Kādi dzīvnieki jūsu veidotajā valstī ir visvairāk? Kāda ir to loma? Kuri savā starpā konfliktē un kāpēc? Kuri vienmēr dzīvo draudzīgi? Kādi likumi valda šajā sabiedrībā? Uzrakstiet šīs sabiedrības galvenās vērtības! Pastāstiet par paveikto pārējiem!

Staltbrieži balso ar kājām!

Eirāzijas staltbrieži dzīvo lielos ganāmpulkos, daudz laika pavada ganībās vai guļot un atgremot apēsto. Zinātnieki ir novērojuši, ka ganāmpulki pārvietojas tikai tad, kad 60 procenti pieaugušo briežu pieceļas – būtībā balso ar kājām. Biologi Larisa Konrate un Timotijs Ropers skaidro, ka tā galvenais iemesls – grupas lēmumi ir mazāk impulsīvi.

Āfrikas bifeļu govīs balso ar skatienu!

Līdzīgi staltbriežiem, arī Āfrikas bifeļi ir ganāmpulku zālēdāji, kas bieži pieņem grupas lēmumus par to, kad un kur pārvietoties. Deviņdesmitajos gados pētnieki saprata, ka tas, kas sākotnēji izskatījās kā "ikdienišķa izstiepšanās", faktiski ir "balsošanas uzvedības" veids, kurā bifeļu govīs norāda savas ceļošanas vēlmes – pieceļas kājās, skatās konkrētā virzienā un pēc tam atkal atguļas. Salīdzinot vidējo skatienu virzienu ar turpmāko ganāmpulka kustību, vidējā novirze ir tikai trīs grādi, kas ir krietni vien mērījumu kļūdas robežās. Dienās, kurās govīs skatās krasi atšķirīgos virzienos, ganāmpulks mēdz sadalīties un ganīties atsevišķos pleķīšos.

7. uzdevums

Darbs pāros. Apskati attēlus! Kas tos vieno?

Atbildi uz jautājumiem!

Kādēļ tiek celti pieminekļi?

Kā tu reaģētu, ja tiktu uzcelts piemineklis kaut kam, tavuprāt, nevērtīgam?

Vai pieminekļus drīkst nojaukt? Uzklasi pārējo klasesbiedru domas!

Kam tu gribētu uzcelt pieminekli? Pamato savu ideju!

Vienojieties klasē par vienu ideju un izstrādāiet jūsu klases pieminekļa skici, aprakstu, modeli.